

ANA TEMA¹

10. Madde

Devletin gazetecileri ve gazetecilik faaliyetlerini korumaya ilişkin pozitif yükümlülükleri

(Son güncelleme: 19/08/2020)

Genel değerlendirmeler

Mahkeme, ifade özgürlüğünün gerçek ve etkili kullanımının sadece Devletin müdahale etmeme sorumluluğuna bağlı olmayıp aynı zamanda bireyler arası ilişkiler alanında dahi pozitif koruma tedbirleri alınmasını gerektirebileceği kanaatindedir (*Palomo Sánchez ve Diğerleri /İspanya* [BD], 2011, § 59; ayrıca bkz. *Appleby ve Diğerleri /Birleşik Krallık*, 2003, § 39; *Özgür Gündem /Türkiye*, 2000, § 43; *Dink /Türkiye*, 2010, § 106; *Huseynova /Azerbaycan*, 2017, § 120).

Özellikle, Sözleşme'nin 10. Maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülükler, Devletlerin, gazetecilerin korunması için etkili bir sistem kurmalarını; aynı zamanda, ilgili tüm kişilerin kamuoyu tartışmalarına katılımı için elverişli bir ortam yaratmalarını; kişilerin, görüş ve düşünceleri, resmi makamlar veya kamuoyunun önemli bir kesimi tarafından savunulanlara ters düşse bile veya kamuoyunu rahatsız edici veya şoke edici olsa bile bu görüş ve düşüncelerini korkusuzca ifade edebilmelerini sağlamalarını gerektirir (*Dink /Türkiye*, 2010, § 137; *Khadija Ismayilova /Azerbaycan*, 2019, § 158; *Huseynova /Azerbaycan*, 2017, § 120).

Gazetecilere karşı işlenen suçlara ilişkin davalarda, yetkili makamların, suç ile gazetecinin mesleki faaliyeti arasında olası bir ilişki olup olmadığına bakmaları son derece önemlidir. Mahkeme, bu gerekliliği, *Bakanlar Komitesi'nin Gazeteciliğin korunması, gazetecilerin ve diğer medya mensuplarının güvenliğine ilişkin Üye Devletlere yönelik CM/Rec (2016)4 sayılı Tavsiye Kararı'na* dayanarak, Sözleşme'nin 10. Maddesinden kaynaklanan pozitif yükümlülükler (*Khadija Ismayilova /Azerbaycan*, 2019, §§ 159 ve 164) veya Sözleşme'nin 2. Maddesinin usul yönünden yükümlülükleri (*Huseynova /Azerbaycan*, 2017, § 115; ve *Mazepa ve Diğerleri /Rusya*, 2018, § 73) ışığında incelemiştir.

Gazetecilerin gazetecilik faaliyetleri bağlamında 10. Madde ve/veya Sözleşme'nin diğer Maddeleri kapsamında korunması

Sözleşme'nin 2. Maddesi

Gazetecilerin öldürülmesine ilişkin davalarda, Mahkeme, (esas ve usul yönünden) pozitif yükümlülükleri tek başına 2. Madde ve Sözleşme'nin 10. Maddesi ile bağlantılı olarak 2. Madde kapsamında incelemiştir².

- *Özgür Gündem /Türkiye*³, 2000 davasında, Özgür Gündem gazetesinin sahibi/yazı işleri müdürü, gazetenin yayınının, gazetecilere/gazeteye ilişkili diğer kişilere yönelik saldırı kampanyası yürütülmesi ve gazeteye ve çalışanlarına karşı kanuni yollara başvurulması

¹ Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme'yi bağlamaz.

² Bu tür bazı davalarda 10. Maddeye atıfta bulunulmamıştır (*Gongadze /Ukrayna*, 2005 ve *Mazepa ve Diğerleri /Rusya*, 2018).

³ Bu davada 2. Maddeye atıfta bulunulmadı.

nedeniyle durmasından şikâyet etti. Mahkeme Sözleşme'nin 10.maddesinin ihlal edildiğini tespit etti (§ 71).

- *Dink /Türkiye*, 2010 davasında Mahkeme, 2. Maddenin (esas ve usule ilişkin hükümlerinin) ihlal edildiğini ve yetkili makamların, gazeteciyi, aşırı milliyetçi bir grubun üyelerince yapılan bir saldırıya karşı koruyamamaları ve gazetecinin, bu gruba ait üyelerin müdahil taraf olarak dahil edildikleri cezai davada acil toplumsal gereksinim yok iken hüküm giymiş olması bakımından 10. Maddenin (pozitif yükümlülükler) ihlal edildiğini saptadı (§§ 107, 137-139).
- *Gongadze /Ukrayna*, 2005 davasında, 2. Maddenin esas yönünden ihlal edildiğini tespit ederken Mahkeme için belirleyici etkenlerden biri, yetkililerin, özellikle savcılarının, siyaseten hassas konuları haberleştiren gazetecinin söz konusu zamanda iktidarda olanlar karşısındaki savunmasızlığının farkında olmuş olmaları gerektiği idi. Mahkeme, bu bağlamda, son on yıl içerisinde Ukrayna'da on sekiz gazetecinin ölmesine atıf yaptı (§ 168).
- Gazetecilerin öldürülmesine ilişkin *Huseynova /Azerbaycan*, 2017 (§ 124) ya da *Adalı /Türkiye*, 2005 (§ 260) gibi diğer davalarda⁴ 2. Maddenin usul yönünden ihlal edildiğini tespit eden Mahkeme, aynı olgulardan yola çıkılarak yapılan şikâyetleri ayrıca 10. Madde uyarınca ele almayı gerekli görmedi. Mahkeme, *Kılıç /Türkiye*, 2000 davasında da aynı yaklaşımı benimsedi: 2. Maddenin (esas ve usul yönünden) ihlal edildiği tespit edildiğinden 10. Maddeye ilişkin şikâyetin (§ 87) *incelenmesine gerek yoktur*.
- *Adalı /Türkiye*, 2005 (§ 231) davasında, Mahkeme, 2. Maddenin usule ilişkin yükümlülüğünü değerlendirirken, başvuranın –eşinin öldürülmesinin gazetecilik faaliyetiyle ilişkili olduğu yönündeki- iddiasını savunulması olanaksız olarak elenmemelidir biçiminde değerlendirdi ve yetkililerin cinayetin ardındaki saikleri yeterince soruşturmadıklarını tespit etti (3. Maddeyle ilgili bir bağlamda benzer bir yaklaşım için bkz. *Uzeyir Jafarov /Azerbaycan*, 2015, § 52 ve diğerleri).

Sözleşme'nin 3. Maddesi

- *Najaflı /Azerbaycan*, 2012 davasında, bir gazeteci izinsiz bir siyasi gösteri hakkında haber yaparken polisler tarafından copla dövüldü. Mahkeme, başvuranın, gazeteci olduğunu göstermek için bariz çaba harcamasına ve protesto gösterisini izleyerek sadece işini yapmakta olmasına rağmen gereksiz ve aşırı güç kullanımına maruz bırakıldığını kaydetti. Mahkeme, Hükümetin, başvuranın bizzat gazetecilik faaliyetine müdahalede bulunma niyetinin olmadığı iddiasını dikkate almadı: Böyle bir niyet olup olmadığı bir yana, 10. Madde uyarınca gazetecinin haklarına müdahale ve dolayısıyla hem 10. Maddenin hem de 3. Maddenin ihlali vardı (§§ 68- 70; ve benzer koşullarda farklı bir sonuç için *Rizvanov /Azerbaycan*, 2012, §§ 50 ve 73).
- *Uzeyir Jafarov /Azerbaycan*, 2015 davasında başvuran gazeteci, iki erkeğin şiddete dayalı saldırısına uğramıştı. Mahkeme, 3. Maddenin (usul yönünden) ihlal edildiğini tespit etmiş olduğu halde, başvuranın bir Devlet temsilcisi tarafından güç kullanımına maruz bırakıldığını ya da başvurana gazetecilik faaliyetine müdahale amacıyla yapılan saldırının ardında bir Devlet temsilcisi olduğunu tespit etmek mümkün olmamıştı (§§ 69, 70). Başvuranın 10. Madde kapsamındaki ithamları zaten 3. Madde kapsamında incelenmiş olan aynı olgulara dayandığı için Mahkeme, bu şikâyeti aynı zamanda Sözleşme'nin 10. Maddesi kapsamında incelemenin gerekli olmadığını mütalaa etti.

⁴ Kürt yanlısı bir gazeteyi satan bir kişinin, bazı gazetelerin dağıtımına katılan kişilere karşı yürütülen kampanyanın bir parçası olarak öldürülmesiyle ilgili aynı zamanda bkz. *Yasa /Türkiye*, 1998.

Sözleşme'nin 5. Maddesi⁵

- Bir suç örgütüne yardım ve yataklık etmekle suçlanan araştırmacı gazetecilerin yargılama öncesi tutukluluklarına ilişkin davalarda, Mahkeme, özgürlükten yoksun bırakmayı gerektiren bir tedbirin uygulanması, tutuklu kişi daha sonra aklansa dahi, sivil toplumu sindirmek ve muhalif sesleri susturmak suretiyle ister istemez ifade özgürlüğü üzerinde sekteye uğratici etki yaratacağı için, eleştirel görüş bildiren herhangi bir kimsenin yargılama öncesi tutukluluk halinin, hem tutuklanan kişilerin kendileri için hem de toplumun bütünü için bir dizi olumsuz etki doğurduğunu vurguladı (*Şahin Alpay /Türkiye*, 2018, § 182; aynı zamanda bkz. *Şık /Türkiye*, 2014, §§ 83 ve 111; *Mehmet Hasan Altan /Türkiye*, 2018, § 212).
- Bu bağlamda, Mahkeme, hükümetlerin eleştirilmesinin ve ülke liderlerince ulusal çıkarları tehlikeye attığı düşünülen bazı bilgilerin yayınlanmasının, bir terör örgütüne üye olmak ya da yardım etmek, hükümeti ya da anayasal düzeni devirmeye teşebbüs etmek ya da terör propagandası yapmak gibi özellikle ağır suçlar için suç isnadı oluşturmaması gerektiğini mütalaa etti. Üstelik, bu tür ağır suçlar ile suçlama yapıldığı hallerde bile, yargılama öncesi tutukluluk, sadece, diğer tüm önlemlerin yargılamanın düzgün işleyişini tamamen güvence altına alamayacağı anlaşıldığında, son çare olarak başvurulacak istisnai bir önlem olarak kullanılmalıdır. Eğer bu yapılmaz ise ulusal mahkemelerin yorumu kabul edilir bulunamaz (*Şahin Alpay /Türkiye*, 2018, § 181).

Sözleşme'nin 8. Maddesi⁶

- *Khadija Ismayilova /Azerbaycan*, 2019 davası Hükümeti çokça eleştirmiş tanınmış bir araştırmacı gazetecinin özel hayatına yapılan ciddi müdahalelerin etkili biçimde soruşturulmaması hakkındaydı. Mahkeme, Devletin, gazetecinin özel hayatına yapılan müdahaleden korunmasına ilişkin 8. Madde kapsamındaki pozitif yükümlülüğüne ek olarak 10. Madde uyarınca gazetecinin, gazeteciliğe ilişkin ifade özgürlüğünü korumak için pozitif önlemler almasının şart olduğunu tespit etti (§ 164).

Mahkeme, özellikle, başvurana karşı işlenmiş suç teşkil eden fiillerin başvuranın gazetecilik faaliyetiyle açıkça bağlantılı olduğunu kaydetti: Başvuranın uğradığı tacize dair başka inanılır bir saik ileri sürülmemiş veya görülemediği (§ 162). Mahkeme, başvuranın, gazetecilik alanındaki çalışmalarına misilleme olarak yürütülen planlı bir kampanyanın mağduru olduğu yolundaki korku ve endişelerini yetkililerin dikkatine birçok kez sunduğunu ayrıca kaydetti (§ 163).

Azerbaycan'daki ifade özgürlüğüne ilişkin genel durum raporlarını ve başvuranın davasının özel koşulları dikkate alan Mahkeme, kamuoyu önünde aşağılama tehdidinin ve başvuranın mahremiyetine yönelik aleni ve haksız tecavüzle sonuçlanan fiillerin ya başvuranın gazetecilik faaliyetiyle bağlantılı olduğunu ya da yetkililerin soruşturma sırasında bu fiiller bu şekilde bağlantılıymış gibi işlem yapmış olmaları gerektiğini mütalaa etti (§ 164).

Önemli örnekler

- *Yaşa /Türkiye*, 1998 – bazı gazetelerin dağıtımında yer alan kişilere karşı yürütülen kampanya dahilinde Kürt yanlısı gazete satan bir kişinin öldürülmesiyle ilgili etkili soruşturma yapılmaması – 2. Madde ihlal edilmiştir;
- *Özgür Gündem /Türkiye*, 2000 – gazeteye karşı yürütülen, öldürmeler, zorla kaybetmeler, kundaklama, gazetecilerin ve dağıtımcıların taciz edilmesi ve sindirilmesi, gazetecilerin

⁵ Bir protesto gösterisi sırasında polislerin emirlerine itaat etmemesi nedeniyle bir gazetecinin gözaltına alınması, tutuklanması ve hüküm giymesinin Sözleşme'nin sadece 10. Maddesi kapsamında incelendiği bir dava için bkz. *Pentikäinen /Finlandiya* [BD], 2015.

⁶ Gazetecilik kaynaklarının korunmasıyla ilgili spesifik konular için bkz. içtihatı dair *10. Madde rehberi*, VI. bölüm.

tutuklanması ve aynı zamanda gazetenin bazı sayılarına el konulması dahil haksız adli işlemleri içeren sistematik kampanya – 10. Madde ihlal edilmiştir.

- [Kılıç /Türkiye](#), 2000 – bir gazetecinin öldürülmesi ve yetkililerin onun hayatını koruyamaması- 2. Madde ihlal edilmiştir;
- [Adalı /Türkiye](#), 2005 – “KKTC”de bir gazetecinin kimliği belirsiz kişilerce öldürülmesi – yerel makamların cinayet koşulları hususunda yeterli ve etkili soruşturma yürütmemeleri nedeniyle Sözleşme’nin 2. Maddesi ihlal edilmiştir;
- [Gongadze /Ukrayna](#), 2005 – bir gazetecinin zorla kaybettirme ve yetkililerin gazetecinin hayatını koruyamaması sonucunda ölümü- 2. Madde ihlal edilmiştir;
- [Dink /Türkiye](#), 2010 – ölüm tehditlerini takiben bir gazetecinin hayatının korunmasına ve ifade özgürlüğünü mümkün kılan bir ortam yaratılmasına ilişkin pozitif yükümlülükler– 2 ve 10. Maddeler ihlal edilmiştir;
- [Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. ve Diğerleri /Hollanda](#), 2012 – gazetecilerin izlenmesi – 8 ve 10. Maddeler ihlal edilmiştir;
- [Rizvanov /Azerbaycan](#), 2012 – etkili soruşturma yapılmasına ilişkin usuli yükümlülük – 3. Madde ihlal edilmiştir;
- [Najafli /Azerbaycan](#), 2012- etkili soruşturma yapılmasına ilişkin usuli yükümlülük – 3. Madde ihlal edilmiştir;
- [Nagla / Latviya](#), 2013 – bir gazeteciye ait verilere el konulması- 10. Madde ihlal edilmiştir;
- [Şık /Türkiye](#), 2014- bir gazetecinin tutuklanması – 5 ve 10. Maddeler ihlal edilmiştir;
- [Emin Huseynov /Azerbaycan](#), 2015- etkili soruşturma yapılmasına ilişkin usuli yükümlülük – 3. Madde ihlal edilmiştir;
- [Şahin Alpay /Türkiye](#), 2018 – bir gazetecinin tutuklanması – 5 ve 10. Maddeler ihlal edilmiştir;
- [Mazepa ve Diğerleri /Rusya](#), 2018 – bir araştırmacı gazetecinin kiralık katil tarafından öldürülmesine ilişkin yetersiz ve uzun süren soruşturma – 2. Madde ihlal edilmiştir;
- [Mehmet Hasan Altan /Türkiye](#), 2018- bir gazetecinin tutuklanması – 5 ve 10. Maddeler ihlal edilmiştir;
- [Khadija Ismayilova /Azerbaycan](#), 2019 – bir gazetecinin özel hayatıyla ilgili bilginin ifşa edilmesi ve ulusal makamların bu çok ciddi ihlalin etkili soruşturmasına yönelik pozitif yükümlülüğünü yerine getirmemesi- 8 ve 10. Maddeler ihlal edilmiştir.

Diğer referanslar

Diğer ana tema:

- Nefret söylemi

Araştırma raporları:

- 2, 3 ve 10. Maddeler: Gazetecilerin güvenliği

Basın bildirimleri:

- Gazetecilik kaynaklarının korunması [İNG](#) / [FRA](#)

Önemli uluslararası metinler:

- Bakanlar Komitesi'nin Gazeteciliğin korunması, gazetecilerin ve diğer medya mensuplarının güvenliğine ilişkin Üye Devletlere yönelik CM/Rec (2016)4 sayılı Tavsiye Kararı [İNG / FRA](#)
- Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi 2062 (2015) sayılı Tavsiye Kararı ve 2035 (2015) sayılı İlke Kararı: Avrupa'da gazetecilerin güvenliğinin ve medya özgürlüğünün korunması [İNG / FRA](#)
- Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi Genel yorum No. 34 [İNG / FRA](#)

Avrupa Konseyi yayını:

- Tehlike altındaki gazetecilik – Tehditler, mücadele alanları, yaklaşımlar [İNG / FRA](#)

ÖNEMLİ İÇTİHAT REFERANSLARI

- *Yaşa /Türkiye*, 2 Eylül 1998, Hüküm ve Karar Raporları 1998-VI;
- *Özgür Gündem /Türkiye*, no. 23144/93, AHİM 2000-III;
- *Kılıç /Türkiye*, no. 38473/02, 28 Mart 2000;
- *Gongadze /Ukrayna*, no. 34056/02, 8 Kasım 2005;
- *Adalı /Türkiye*, no. 38187/97, 31 Mart 2005;
- *Dink /Türkiye*, no. 2668/07 ve diğer 4, 14 Eylül 2010;
- *Rizvanov /Azerbaycan*, no. 31805/06, 17 Nisan 2012;
- *Najaflı /Azerbaycan*, no. 2594/07, 2 Ekim 2012;
- *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. ve Diğerleri /Hollanda*, no. 39315/06, 22 Kasım 2012;
- *Nagla /Latviya*, no. 73469/10, 16 Temmuz 2013;
- *Şık /Türkiye*, no. 53413/11, 8 Temmuz 2014;
- *Uzeyir Jafarov /Azerbaycan*, no. 54204/08, 29 Ocak 2015;
- *Emin Huseynov /Azerbaycan*, no. 59135/09, 7 Mayıs 2015;
- *Pentikäinen /Finlandiya [BD]*, no. 11882/10, AHİM 2015;
- *Huseynova /Azerbaycan*, no. 10653/10, 13 Nisan 2017;
- *Şahin Alpay /Türkiye*, no. 16538/17, 20 Mart 2018;
- *Mehmet Hasan Altan /Türkiye*, no. 13237/17, 20 Mart 2018;
- *Mazepa ve Diğerleri /Rusya*, no. 15086/07, 17 Temmuz 2018;
- *Khadija Ismayilova /Azerbaycan*, no. 65286/13 ve 57270/14, 10 Ocak 2019.